

The University of Tehran Press

Identifying and Ranking the Components and Indicators of the Social Role of Auditors Based on Interpretivism Theory

Reza Mehrabinia¹ | Reza Sotudeh^{2*} | Abbasali Haghparast³ | Alireza Hiran⁴

1. Department of Accounting, Zah. C., Islamic Azad University, Zahedan, Iran. Email: r.mehrabinia@iau.ac.ir
2. Corresponding Author, Department of Finance and Accounting, Faculty of Humanities, Meybod University, Meybod, Iran. Email: Sotudeh@meybod.ac.ir
3. Department of Accounting, Zah. C., Islamic Azad university, Zahedan, Iran. Email: aa.haghparastt@iau.ac.ir
4. Department of Accounting, Khas, C., Islamic Azad university, Khash, Iran. Email: dr.hiran@iau.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received August 01, 2025
Revised August 27, 2025
Accepted September 10, 2025
Published online September 23, 2025

Keywords:
Audit,
Auditors,
Interpretivism,
Social Role,
Sociological Theory.

ABSTRACT

Auditors play a critical role in ensuring transparency, accuracy, and credibility in financial reporting for a wide range of stakeholders, including investors. Understanding the social role of auditors through the lens of interpretivist theory offers valuable insights into how auditors engage with stakeholders and influence the interpretation of financial information. This exploratory study employs a mixed qualitative and quantitative approach to identify and rank components and indicators of auditors' social role based on interpretivism. Qualitative data were analyzed using content analysis and multimodal grounded theory with 17 expert participants, while the quantitative phase used a questionnaire and Friedman test. The study identified six key components: (1) social responsibility and justice, (2) reporting and audit quality, (3) judgment and decision-making, (4) identity and social status, (5) monitoring and accountability, and (6) methodological commitments, along with 23 indicators. Ranking these components revealed that social responsibility and justice hold the highest priority, followed by identity and social status, and then monitoring and accountability. Results indicate that auditors prioritize social justice by adhering to ethical principles and promoting transparency in financial and non-financial information, thereby contributing to the reduction of inequalities.

Cite this article: Mehrabinia, R., Sotudeh, R., Haghparast, A., Hiran, A. (2025). Identifying and Ranking the Components and Indicators of the Social Role of Auditors Based on Interpretivism Theory. *Journal of Social Business*, 2 (3), 321-338.
<https://doi.org/10.22059/jsbu.2025.399833.1048>

© Reza Mehrabinia, Reza Sotudeh, Abbasali Haghparast, Alireza Hiran

Publisher: University of Tehran Press.

<https://doi.org/10.22059/jsbu.2025.399833.1048>

شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی

رضا محرابی‌نیا^{۱*} | رضا ستوده^۲ | عباسعلی حق‌پرست^۳ | علیرضا هیراد^۴

۱. گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. رایانامه: r.mehrabinia@iau.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، گروه مالی و حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه میبد، میبد، ایران. رایانامه: Sotudeh@meybod.ac.ir

۳. گروه حسابداری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. رایانامه: a.haghparsatt@iau.ac.ir

۴. گروه حسابداری، واحد خاش، دانشگاه آزاد اسلامی، خاش، ایران. رایانامه: dr.hirad@iau.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

علمی - پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۱۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱

کلیدواژه:

تفسیرگرایی،

حسابرسی،

حساب‌بران،

نقش اجتماعی،

نظریه جامعه‌شناسی.

حساب‌بران نقشی حیاتی در تضمین شفافیت، صحت و اعتبار گزارش‌های مالی برای گروه وسیعی از جامعه شامل سرمایه‌گذاران و ذی‌نفعان ایفا می‌کنند. درک نقش اجتماعی حساب‌بران از منظر نظریه تفسیرگرایی، رویکردی ارزشمند برای بررسی نحوه تعامل حساب‌بران با ذی‌نفعان و تأثیر آن بر درک و تفسیر اطلاعات مالی ارائه می‌دهد. هدف از انجام پژوهش، شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی است. پژوهش حاضر اکتشافی و دارای رویکرد آمیخته به‌صورت کیفی و کمی است. در بخش کیفی از ابزار تحلیل محتوا و نظریه داده‌بنیاد چندوجهی و در بخش کمی از پرسشنامه و از آزمون فریدمن استفاده شده است. نمونه‌گیری در بخش کیفی به‌صورت گزینشی و تعداد خبرگان ۱۷ نفر است. با توجه به نتایج پژوهش، مؤلفه‌های ۱- مسئولیت و عدالت اجتماعی، ۲- گزارشگری و کیفیت حسابرسی، ۳- قضاوت و تصمیم‌گیری، ۴- هویت و جایگاه اجتماعی، ۵- نظارت و پاسخگویی و ۶- تعهدات روش‌شناختی و ۲۳ شاخص شناسایی شد. به‌ترتیب رتبه‌بندی مؤلفه‌های نقش مسئولیت اجتماعی حساب‌بران مبتنی بر نظریه جامعه‌شناسی، ۱- مؤلفه مسئولیت و عدالت اجتماعی در رتبه اول، ۲- مؤلفه هویت و جایگاه اجتماعی در رتبه دوم، ۳- مؤلفه نظارت و پاسخگویی در رتبه سوم طبق نظر خبرگان قرار گرفت. نتایج این پژوهش‌ها نشان می‌دهد حساب‌بران با رعایت اصول اخلاقی و شفافیت در ارائه اطلاعات مالی و غیرمالی، عدالت اجتماعی را در اولویت قرار می‌دهند و به کاهش نابرابری‌ها کمک می‌کنند.

استناد: محرابی‌نیا، رضا، ستوده، رضا، حق‌پرست، عباسعلی، هیراد، علیرضا (۱۴۰۴). شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی.

کسب‌وکار اجتماعی، ۲ (۳)، ۳۳۸-۳۲۱. <https://doi.org/10.22059/jsbu.2025.399833.1048>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

© رضا محرابی‌نیا، رضا ستوده، عباسعلی حق‌پرست، علیرضا هیراد

<https://doi.org/10.22059/jsbu.2025.399833.1048>

۱. مقدمه

پارادایم‌های اصلی جامعه‌شناسی در حسابداری و حسابرسی شامل پارادایم اثبات‌گرایی، تفسیرگرایی و انتقادی است (مداحی و همکاران، ۱۴۰۲). علم اجتماعی تفسیری، با الهام از اندیشه دیلتای، فیلسوف آلمانی، همچنین جامعه‌شناس آلمانی، ماکس وبر به جامعه‌شناسی راه یافت. وبر نشان داد علم اجتماعی مستلزم مطالعه کنش اجتماعی معنادار است، همچنین روش‌های تصمیم‌گیری برای کنش‌های متفاوت را بررسی کرد (Weber, 2017). بیشتر تئوری‌های حسابداری و حسابرسی در دسته تئوری‌های تفسیری قرار دارند. تئوری‌های تفسیری به نقش مؤثر افراد مرتبط از جمله حسابداران، حساب‌برسان، مدیران، سرمایه‌گذاران و تمام ذی‌نفعان می‌پردازد (مداحی، ۱۴۰۲). مسئولیت‌های حساب‌برسان در سال‌های اخیر گسترش یافته و اکنون نه تنها شامل حسابرسی‌های مالی می‌شود، بلکه ارزیابی تأثیرات و اجرای برنامه‌ها را نیز در بر می‌گیرد. این گسترش، زمینه‌ای را برای همکاری‌های مشارکتی میان حسابداران و جامعه‌شناسان به عنوان اعضای تیم‌های حسابرسی اجتماعی فراهم کرده است (Kelly et al., 1984).

حساب‌برسان از منظر جامعه‌شناسی، به عنوان مکانیسمی نظارتی عمل می‌کنند که رفتار سازمان‌ها و افراد را تحت نظارت قرار می‌دهد. این نظارت اجتماعی به‌ویژه در سازمان‌های بزرگ، از انحراف از هنجارهای اجتماعی و قوانین جلوگیری می‌کند. با توجه به تحولات فناوری و مسائل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، جایگاه اجتماعی حرفه حسابرسی در آینده با چالش مواجه است (صدیقی و ربانی، ۲۰۲۴). نقش حسابرسی از دیدگاه اجتماعی تحلیل و مطالعه شده است. در این دیدگاه، عملکرد حسابرسی به صورت جزء با اهمیتی از حاکمیت شرکتی و پاسخگویی است، بنابراین حسابرسی یک پدیده اجتماعی است (Flint, 1988). گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی پل ارتباطی بین واحد تجاری و ذی‌نفعان است (سرلک و همکاران، ۲۰۲۳). حسابرسی اجتماعی، فرایندی قطعی و اجتناب‌ناپذیر است، زیرا همان‌طور که جامعه تغییر می‌یابد، تقاضا برای درجه‌های متفاوتی از پاسخگویی مدیران واحدهای دولتی و خصوصی نیز افزایش یافته است و سیستم حسابرسی باید بتواند این‌گونه تقاضاها را برآورده کند (جوانمرد و همکاران، ۲۰۲۵).

حساب‌برسان با انجام حسابرسی‌های مستقل و بی‌طرفانه، اعتماد بین ذی‌نفعان مختلف را تقویت می‌کنند. اعتماد به عنوان سرمایه اجتماعی ارزشمند، پایه تعاملات اقتصادی است. مؤسسات حسابرسی، به‌طور فزاینده‌ای در فعالیتهای مسئولیت اجتماعی شرکت می‌کنند (زلفی و نادری، ۲۰۲۵). گزارشگری پایداری به عنوان ابزاری کلیدی برای ارتقای شفافیت، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، نقش مهمی در بهبود عملکرد واحدهای تجاری و ایجاد اعتماد میان ذی‌نفعان ایفا می‌کند. با این حال اجرای این استانداردها در ایران با چالش‌های متعددی همراه است (حیدری، ۲۰۲۵). حساب‌برسان با ارائه گزارش‌های دقیق و شفاف، به ارتقای شفافیت و مسئولیت‌پذیری در سازمان‌ها کمک می‌کنند. این شفافیت، اعتماد عمومی را افزایش می‌دهد و به حفظ منافع جامعه و جلوگیری از فساد و سوءاستفاده‌های مالی منجر می‌شود. حسابداری اجتماعی، شرکت را به عنوان نهاد حسابداری در نظر می‌گیرد (Lehman, 1999).

با توجه به مطالب گفته شده، حساب‌برسان نقش حیاتی در تضمین شفافیت مالی و اعتماد ذی‌نفعان به بازارهای مالی ایفا می‌کنند. درک نقش اجتماعی حساب‌برسان بر اساس نظریه تفسیرگرایی می‌تواند به درک بهتر چگونگی شکل‌گیری اعتماد عمومی در سیستم اقتصادی ایران کمک کند. نظریه تفسیرگرایی بر تعاملات و تفسیرهای ذی‌نفعان تمرکز دارد. بررسی نقش حساب‌برسان از این منظر می‌تواند به بهبود حکمرانی شرکتی در شرکت‌های ایرانی کمک کند؛ جایی که حساب‌برسان می‌توانند در نظارت بر مدیریت و محافظت از منافع سهامداران و ذی‌نفعان نقش مهمی ایفا کنند. مطالعات محدودی در ارتباط با نقش اجتماعی حساب‌برسان در ایران انجام شده است. این پژوهش می‌تواند به پر کردن این خلأ مطالعاتی کمک کند. نظریه تفسیرگرایی در زمینه حسابرسی در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این پژوهش می‌تواند بینش‌های جدیدی را در مورد چگونگی تفسیر و تعامل حساب‌برسان با محیط اجتماعی و اقتصادی ارائه دهد، بنابراین مسئله اصلی پژوهش این است که مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌برسان بر اساس نظریه تفسیرگرایی کدام‌اند؟

حسابرسی در یک بستر اجتماعی توسعه می‌یابد و تلقی ما از مشاغل به عنوان هویت اجتماعی به شدت در نظریه هویت در روان‌شناسی اجتماعی جامعه‌شناختی ریشه دارد. در میان برجسته‌ترین هویت‌های اجتماعی در جوامع امروزی، هویت شغلی مبنای

مهمی برای تصور از خود، عزت نفس و انگیزش شخصی است. از طرفی جامعه‌شناسان مدت‌ها است اثر منزلت شغلی را در تعیین کلی جایگاه اجتماعی به رسمیت می‌شناسند. حرفه حساب‌برسی در ایران از سابقه دیرینه‌ای برخوردار است و زیر نظر جامعه حسابداران رسمی ایران فعالیت حرفه‌ای می‌کند (باباجانی و همکاران، ۲۰۲۲). ویژگی‌های فردی حساب‌برس شامل هوش هیجانی، هوش اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی است که از عوامل رفتاری دخیل در شخصیت حساب‌برسان بوده و موجب جهت‌دهی به آنان در طرز نگارش گزارش حساب‌برسی می‌شود (اسدیان اوغانی و همکاران، ۲۰۲۳).

حساب‌برسی به‌عنوان دانش تجربه و مهارت که در مسیر بالندگی از دو منظر دانش و حرفه‌گرایی همواره در ابعاد گوناگون با محیط پیرامون و جامعه سازمان و شرکت در هم تنیده و در مسیر تکامل پیشرفت سازندگی و تعامل با کنشگران و بازیگران و شبکه‌های بسیاری در ارتباط و تعامل است نظریه کنشگران به رابطه متغیرها و ارتباط بین آنها توجه دارد (حسینقلی‌نژاد و همکاران، ۲۰۲۱). ارزشی که با حساب‌برسی صورت‌های مالی ایجاد شود ناشی از قضاوت حساب‌برس و در کل ناشی از مجموعه قضاوت‌های حرفه‌ای است که در چارچوب استانداردهای حسابداری و حساب‌برسی انجام می‌شود (احمدی و پورزمانی، ۲۰۲۵). پارادایم‌های جامعه‌شناسی در چهار گروه کارکردگرایی، ساختارگرایی، انسان‌شناسی بنیادی و تفسیری تقسیم‌بندی می‌شود (Agerfalk et al., 2006). حساب‌برسان از دیدگاه کارکردی وظایف خود نسبت به جامعه را انجام می‌دهند و به عموم مردم پاسخگو هستند (حساس یگانه، ۲۰۰۹). پاسخگو کردن سازمان‌ها در مورد اعمالشان از طریق فرایند رسیدگی یا حساب‌برسی، نوعی مکانیسم کنترل اجتماعی است (Flint, 1988).

جوانمرد و همکاران (۲۰۲۵)، هدف این پژوهش بررسی تأثیر ابعاد عدالت اجتماعی بر کیفیت گزارشگری تقلب است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد تمام ابعاد عدالت اطلاعاتی، توزیعی، بین‌فردی و رویه‌ای بر کیفیت گزارشگری تقلب تأثیر مثبت دارند و بعد عدالت اطلاعاتی دارای بیشترین تأثیر است. حیدری (۲۰۲۵) در پژوهشی به هدف شناسایی و تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های گزارشگری پایداری در گزارشگری ایران پرداخت. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش به شناسایی ۱۳ مؤلفه کلیدی شامل فرصت‌های اقتصادی، پاسخگویی، رقابت‌پذیری، چالش‌های سیاسی، مدیریتی، آموزشی و فنی شد. احمدی و پورزمانی (۲۰۲۵) در پژوهشی به بررسی نقش هوش‌های چندگانه در قضاوت و تصمیم‌گیری حساب‌برسان پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیات تحقیق حاکی از آن است که هوش‌های چندگانه بر قضاوت و تصمیم‌گیری حساب‌برسان تأثیر معناداری دارد. زلّی و نادری (۲۰۲۵) در پژوهشی به تأثیر مسئولیت اجتماعی مؤسسات حساب‌برسی بر افزایش شهرت مؤسسات حساب‌برسی پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهد مسئولیت اجتماعی مؤسسات حساب‌برسی تأثیر مثبتی بر رشد درآمد آنها دارد و این اثر مثبت برای مؤسسات کوچک‌تر و غیرمعتد بورس قوی‌تر است. صدیقی و ربانی (۲۰۲۴) در پژوهشی از منظر آینده‌پژوهی با به‌کارگیری رویکرد پویا محیطی و سناریونویسی به بررسی آینده جایگاه اجتماعی حرفه حساب‌برسی در ایران با افق ۲۰ سال پرداختند. نوع پژوهش آمیخته است.

درمجموع پیشران مؤثر بر آینده جایگاه حساب‌برسی، فناوری، اقتصادی، محیطی و سیاسی (STEEP¹) در دو دسته عوامل درونی (استفاده‌کنندگان خدمات حساب‌برسی، حرفه حساب‌برسی) و عوامل بیرونی (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فناوری، حقوقی و محیطی) شناسایی شدند. اسدیان اوغانی و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به تحلیل نقش هوش هیجانی، هوش اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی حساب‌برسان بر خوانایی گزارش حساب‌برسی پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد هوش هیجانی، هوش اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی حساب‌برسان بر خوانایی گزارش حساب‌برسی تأثیر مثبت و معناداری دارد. مؤمنی و پورزمانی (۲۰۲۴) در پژوهشی به مطالعه نقش ابعاد مختلف نظریه سرمایه فکری از دیدگاه انسانی، ساختاری و ارتباطی در تبیین نگرش حساب‌برسان نسبت به ایفای مسئولیت‌پذیری اجتماعی پرداختند. بر اساس نتایج، میانگین متغیرهای سرمایه فکری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی بالاتر از میانگین نظری و تأثیر سرمایه انسانی و سرمایه ارتباطی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی حساب‌برسان مثبت و معنادار بود، اما بین سرمایه ساختاری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی حساب‌برسان ارتباط معناداری مشاهده نشد.

¹ Social, Technological, Economic, Environmental, Politica

مداحی و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به تحلیل جامعه‌شناختی تئوری‌های حسابداری پرداختند. نتایج تجزیه و تحلیل مضامین، تئوری‌های حسابداری را در سه دسته پارادایم‌های اصلی جامعه‌شناسی، اثبات‌گرا، تفسیرگرا و انتقادی قرار داد و با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، بیشتر تئوری‌های حسابداری در دسته تئوری‌های تفسیرگرایی قرار گرفته‌اند که این نشان‌دهنده نقش مؤثر افراد مرتبط با این تئوری‌ها از جمله حسابداران، مدیران و سرمایه‌گذاران و... است، همچنین موضوع اختلاط پارادایمی بین برخی تئوری‌های حسابداری به چشم می‌خورد. باباجانی و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر جایگاه اجتماعی حرفه حسابرسی در ایران از منظر نظریه هویت اجتماعی پرداختند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، مؤلفه‌های مؤثر بر جایگاه اجتماعی حرفه حسابرسی در ایران شناسایی شد.

دش و سوچا^۱ (۲۰۲۵) در پژوهشی به بررسی اهمیت حسابرسی اجتماعی در تقویت مسئولیت اجتماعی شرکتی پایدار پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد حسابرسی اجتماعی به‌طور مثبت مسئولیت اجتماعی پایدار شرکتی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Dash & Sahoo, 2025). عاشورو و همکاران^۲ (۲۰۲۴) در پژوهشی به بررسی نقش مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در دستیابی به توسعه پایدار و رفاه اجتماعی پرداختند. یافته‌ها نشان‌دهنده گسترش قابل‌توجهی در تحقیقات مرتبط با مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها است. الگوهایی که در حال ظهور هستند، نشان می‌دهد کسب‌وکارها روزبه‌روز بیشتر مسئولیت اجتماعی را نه به‌عنوان امری اختیاری، بلکه بخشی اساسی از ارزش پیشنهادی خود می‌نگرند (Ashurov et al., 2024). پاور^۳ (۱۹۹۵) در پژوهشی به بررسی حسابرسی، تخصص و جامعه‌شناسی پرداخت. نتایج پژوهش او نشان می‌دهد تعهدات روش‌شناختی و هنجاری در تحقیقات قضاوت حسابرسی، توانایی آن را در پرداختن به ابعاد بیانی و اقناعی کار حسابرسی محدود می‌کند (Power, 1995).

۲. روش‌شناسی پژوهش

هدف از انجام پژوهش حاضر، شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌برسان بر اساس نظریه تفسیرگرایی با رویکرد نظریه داده‌بنیاد چندوجهی است. پژوهش حاضر، اکتشافی و دارای رویکرد آمیخته به‌صورت کیفی و کمی است. در بخش کیفی از روش نظریه داده‌بنیاد مبتنی بر رویکرد چندوجهی گلدکول و کرونهلیم (۲۰۱۰) برای شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌برسان بر اساس نظریه تفسیرگرایی استفاده شده است. در این روش به‌صورت ترکیبی، علاوه بر توجه به پیشینه پژوهش و مبانی نظری، داده‌های نظری جمع‌آوری و از طریق مصاحبه با خبرگان، داده‌های تجربی جمع‌آوری می‌شود. روش ترکیبی بالا سبب غنای پژوهش و نتایج آن می‌شود.

مراحل فرایند توسعه نظریه داده‌بنیاد چندوجهی به شرح زیر است (Goldkuhl & Cronholm, 2010):

۱. مرحله اول، بازتاب حوزه‌های مورد بررسی پژوهش شامل اهداف و پرسش‌های پژوهش است.
 ۲. مرحله دوم، خلق نظریه است که چهار گام را در برمی‌گیرد:
- گام اول: کدگذاری استقرایی که معادل کدگذاری باز است. در این مرحله، مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌برسان به‌صورت اکتشافی استخراج می‌شود.
- گام دوم: طبقه‌بندی و پالایش مفاهیم نقش اجتماعی حساب‌برسان از طریق جدول ارتباط شرطی اسکات و هاول (۲۰۰۸) صورت می‌گیرد (Scott & Howell, 2008).

گام سوم: با توجه به مطالعه پیشینه پژوهش و مبانی نظری پیرامون نقش اجتماعی حساب‌برسان، مفاهیم نظری استخراج می‌شود. تحلیل محتوا ابزاری در پژوهش کیفی است که در این پژوهش برای بررسی و شناسایی مفاهیم نظری در متون گوناگون، از جمله در حوزه جامعه‌شناسی و نقش اجتماعی حساب‌برسان به‌کار گرفته می‌شود. ابتدا مفاهیم کلیدی نظیر مسئولیت اجتماعی حساب‌برسان، نقش حساب‌برسان، سرمایه اجتماعی، نظارت اجتماعی و حسابرسی اجتماعی از متون مرتبط با نقش اجتماعی حساب‌برسان گردآوری شد. این منابع شامل مقالات علمی، کتاب‌ها و اسناد مربوط به استانداردهای حسابرسی بود.

1. Dash & Sahoo

2. Ashurov

3. Power

گام چهارم: پارادایم سه وجهی اشتراوس و کوربین (۱۹۹۸) شناسایی ارتباط بین مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌بران مشخص می‌شود، معادل کدگذاری محوری است.

گام پنجم: تلخیص نظریه که معادل کدگذاری انتخابی یا گزینشی است. در این گام، مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌بران منطبق بر روابط کشف‌شده بین آنها طراحی می‌شود (Strauss, & Corbin, 1998).

۳. مرحله سوم، شفاف‌سازی مبتنی بر داده‌ها شامل تطابق نظری، تأیید اعتبار داده‌ها تجربی به صورت شفاف و ارزیابی انسجام نظری است.

۴. مرحله چهارم، رتبه‌بندی مؤلفه‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی است. برای رتبه‌بندی مؤلفه‌ها در بخش کمی، از آزمون فریدمن استفاده شده است.

با توجه به هدف پژوهش که شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی است داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و با رویکرد اکتشافی جمع‌آوری شد. جامعه آماری شامل حساب‌بران، مدیران مالی و اعضای هیأت علمی دانشگاه و روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و گزینشی بود. در این روش نمونه‌گیری، مصاحبه با خبرگان تا اشباع نظری داده‌ها صورت می‌گیرد. در نظریه داده‌بنیاد، گردآوری داده‌ها تا زمانی ادامه می‌یابد که مفاهیم اساسی پژوهش به حد اشباع نظری برسد؛ یعنی تا زمانی که خبرگان پژوهش چیزی به داده‌ها اضافه نکنند، یا آنچه بیان می‌کنند در تضاد با مفاهیم و داده‌های جمع‌آوری شده نباشد و مصاحبه با خبرگان مشابه به نظر آید. برای اشباع نظری، مصاحبه با ۱۲ تا ۲۰ خبره کافی است (حریری، ۱۳۸۵)، بنابراین طی انجام ۱۷ مصاحبه با خبرگان، اشباع نظری صورت گرفت و به انجام مصاحبه با خبره جدیدی نیاز نبود.

در نهایت برای اعتبارسنجی مؤلفه‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی که به صورت کمی انجام شده است، لازم بود مؤلفه‌های تدوین‌شده در قالب پرسشنامه محقق‌ساخته بین نمونه آماری توزیع شود. جامعه آماری مورد بررسی به دلیل نامعین بودن جامعه آماری و عدم دسترسی به شمار دقیق اعضای جامعه و گستردگی آن، با توجه به تبادله نظر با استادان و خبرگان حرفه را حساب‌بران، مدیران مالی و اعضای هیأت علمی دانشگاه تشکیل می‌دهند. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی اتفاقی (در دسترس) و تعداد نمونه با استفاده از جدول مورگان برای جامعه هدف به طور تقریبی ۳۸۴ نفر محاسبه شد. در پرسش‌نامه محقق‌ساخته مورداستفاده از طیف لیکرت پنج گزینه‌ای و گزینه‌های «بسیار مطلوب» مقدار کمی ۵، «مطلوب» مقدار کمی ۴، «متوسط» مقدار کمی ۳، «نامطلوب» مقدار کمی ۲ و «بسیار نامطلوب» مقدار کمی یک استفاده شد. پرسش‌نامه به صورت حضوری، الکترونیکی و در گروه‌های تخصصی مجازی بین اعضای نمونه آماری توزیع شد. برای سنجش روایی پرسشنامه از نظر اساتید، خبرگان حرفه و دانشگاه و برای پایایی سؤال‌های پرسشنامه از آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج‌شده و برای نرمال بودن داده‌ها آزمون کولموگوروف اسمیرنوف استفاده شد. برای پاسخ به سؤال سوم پژوهش از نرم‌افزار اسپس‌اس و اسمارت پی‌ال‌اس برای اعتبارسنجی مؤلفه‌های پژوهش از روش معادلات ساختاری استفاده شده است.

در مرحله اول، سؤال‌های پژوهش به شرح زیر است:

- ۱) مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی کدام‌اند؟
- ۲) رتبه‌بندی مؤلفه‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی به چه صورت است؟
- ۳) آیا مؤلفه‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی برای پیاده‌سازی در حرفه از اعتبار لازم برخوردارند؟

۳. یافته‌های پژوهش

در مرحله دوم، مفاهیم نقش اجتماعی حساب‌بران با توجه به مطالعه پیشینه پژوهش و مبانی نظری و مصاحبه با خبرگان استخراج می‌شود. با مطالعه مبانی نظری و پیشینه پژوهش، طبق اطلاعات جدول ۱ مفاهیم نظری استخراجی نقش اجتماعی حساب‌بران طبق نظریه تفسیرگرایی ارائه شده است. مفاهیم استخراجی طبق روش تحلیل محتوا شامل عدالت اجتماعی، گزارشگری پایداری، کیفیت گزارشگری، مسئولیت اجتماعی، تصمیم‌گیری حساب‌بران، قضاوت حرفه‌ای، جایگاه اجتماعی حساب‌رسی، هوش هیجانی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی حساب‌بران، گزارش حساب‌رسی، نظریه جامعه‌شناختی، نظریه هویت اجتماعی، مسئولیت اجتماعی،

تعهدات روش‌شناختی، قضاوت حسابرسی، تخصص حسابرس، حسابرسی اجتماعی، نظارت اجتماعی، جلوگیری انحراف از هنجارهای اجتماعی سازمان‌ها با انجام حسابرسی، نقش حسابرسی از دیدگاه اجتماعی، عملکرد حسابرسی به‌صورت جزء اهمیتی از حاکمیت شرکتی، عملکرد حسابرسی به‌صورت جزء اهمیتی از پاسخگویی، گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی و حسابرسی اجتماعی، پل ارتباطی بین واحد تجاری و ذی‌نفعان است.

جدول ۱. مفاهیم نظری استخراجی نقش اجتماعی حسابرسان طبق نظریه جامعه‌شناسی

ردیف	مفاهیم استخراجی	منبع
۱	عدالت اجتماعی	جوانمرد و همکاران (۲۰۲۵)
۲	گزارشگری پایداری	جوانمرد و همکاران (۲۰۲۵)
۳	کیفیت گزارشگری	جوانمرد و همکاران (۲۰۲۵)
۴	مسئولیت اجتماعی	حیدری (۲۰۲۵)
۵	تصمیم‌گیری حسابرسان	احمدی و پورزمانی (۲۰۲۵)
۶	قضاوت حرفه‌ای	احمدی و پورزمانی (۲۰۲۵)
۷	جایگاه اجتماعی حسابرسی	صدیقی و ربانی (۲۰۲۴)
۸	هوش هیجانی	اسدیان اوغانی و همکاران (۲۰۲۳)
۹	مسئولیت‌پذیری اجتماعی حسابرسان	اسدیان اوغانی و همکاران (۲۰۲۳)
۱۰	گزارش حسابرسی	اسدیان اوغانی و همکاران (۲۰۲۳)
۱۱	نظریه جامعه‌شناختی	مداحی و همکاران (۲۰۲۳)
۱۲	نظریه هویت اجتماعی	باباجانی و همکاران (۲۰۲۲)
۱۳	مسئولیت اجتماعی	زلقی و نادری (۲۰۲۵)
۱۴	تعهدات روش‌شناختی	پاور (۱۹۹۵)
۱۵	قضاوت حسابرسی	پاور (۱۹۹۵)
۱۶	تخصص حسابرس	پاور (۱۹۹۵)
۱۷	حسابرسی اجتماعی	کلی ^۱ و همکاران (۱۹۸۴)
۱۸	نظارت اجتماعی	صدیقی و ربانی (۲۰۲۴)
۱۹	جلوگیری انحراف از هنجارهای اجتماعی سازمان‌ها با انجام حسابرسی	صدیقی و ربانی (۲۰۲۴)
۲۰	نقش حسابرسی از دیدگاه اجتماعی	فلینت ^۲ (۱۹۸۸)
۲۱	عملکرد حسابرسی به‌صورت جزء اهمیتی از حاکمیت شرکتی	فلینت (۱۹۸۸)
۲۲	عملکرد حسابرسی به‌صورت جزء اهمیتی از پاسخگویی	فلینت (۱۹۸۸)
۲۳	گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی	سرلک و همکاران (۲۰۲۳)
۲۴	حسابرسی اجتماعی، پل ارتباطی بین واحد تجاری و ذی‌نفعان	سرلک و همکاران (۲۰۲۳)
۲۵	پاسخگویی	حساس یگانه (۲۰۰۹)

۳-۱. خبرگان پژوهش

با توجه به اطلاعات جدول ۲ خبرگان شامل حسابرسان، مدیران مالی و اعضای هیأت علمی دانشگاه هستند. انتخاب خبرگان بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند و با در نظر گرفتن معیارهای تخصص، تجربه و پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه مسئولیت اجتماعی حسابرسان و حاکمیت شرکتی صورت گرفته است.

جدول ۲. اطلاعات جمعیت شناختی خبرگان

ردیف	شغل	رشته تحصیلی	سابقه کار
۱	حسابرس	حسابداری	۱۶
۲	هیأت علمی	حسابداری	۱۳
۳	حسابرس	مدیریت	۱۸

^۱. Kelly

^۲. Flint

۴	حساب‌برس	حسابداری	۲۰
۵	حساب‌برس	مدیریت دولتی	۲۵
۶	هیأت علمی	حسابداری	۱۴
۷	حساب‌برس	حسابداری	۱۹
۸	حساب‌برس	مدیریت مالی	۲۱
۹	هیأت علمی	حسابداری	۲۳
۱۰	حساب‌برس	حسابداری	۱۸
۱۱	هیأت علمی	حسابداری	۱۶
۱۲	هیأت علمی	مدیریت	۱۴
۱۳	حساب‌برس	حسابداری	۲۱
۱۴	حساب‌برس	حسابداری	۲۳
۱۵	مدیر مالی	حسابداری	۲۸
۱۶	مدیر مالی	مدیریت	۲۹
۱۷	حساب‌برس	حسابداری	۱۵

۳-۲. یافته‌های مصاحبه با خبرگان

در مرحله دوم از طریق روش مصاحبه با خبرگان و اشباع نظری به روش نظریه داده‌بنیاد چندوجهی، استخراج تجربی مفاهیم و کدهای نقش اجتماعی حساب‌برسان طبق نظریه تفسیرگرایی صورت گرفت. طبق اطلاعات جدول ۳ مفاهیم و کدهای تجربی حاصل از مصاحبه با خبرگان عبارت‌اند از: تعهدات روش‌شناختی حساب‌برسان، رعایت اصول و استانداردهای حرفه‌ای، تقویت حاکمیت شرکتی، تقویت پاسخگویی، افزایش دانش و تخصص در زمینه مسائل اجتماعی، گزارش حساب‌برسی، نظارت اجتماعی، شفافیت و دقت در گزارش‌های حساب‌برسی، نقش نظارتی گزارش‌های حساب‌برسی در جامعه و جلوگیری از انحراف سازمان‌ها از هنجارهای اجتماعی نقش اجتماعی حساب‌برسان در نظارت اجتماعی، هوش هیجانی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، حساب‌برسان با درک و مدیریت احساسات خود و دیگران، در راستای منافع عمومی و اجتماعی عمل کنند، مشارکت در بهبود شرایط اجتماعی، هوش هیجانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، جایگاه اجتماعی حساب‌برسی، افزایش اعتماد عمومی به حرفه حساب‌برسی، تقویت سرمایه اجتماعی، نقش حساب‌برسی در حاکمیت شرکتی و پاسخگویی سازمان‌ها، نظریه‌های جامعه‌شناختی و هویت اجتماعی، درک روابط اجتماعی و تأثیر آنها بر رفتار افراد و سازمان‌ها، هویت اجتماعی حساب‌برسان به‌عنوان نمایندگان عدالت و شفافیت، تأثیر هویت اجتماعی بر تعامل حساب‌برسان با ذی‌نفعان و جامعه، قضاوت حرفه‌ای و تصمیم‌گیری، توانایی قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان در شرایط پیچیده و مبهم، تصمیم‌گیری بر اساس اصول اخلاقی و حرفه‌ای، گزارشگری و کیفیت گزارشگری، حساب‌برسان با ارائه گزارشگری پایدار، دقت، شفافیت و قابلیت اتکا به اطلاعات را افزایش می‌دهند، حساب‌برسان اطلاعات به‌موقع و مرتبطی را برای تصمیم‌گیری ذی‌نفعان ارائه می‌کنند که به افزایش اعتماد و اعتبار منجر می‌شود، مسئولیت اجتماعی و عدالت اجتماعی، حساب‌برسان با رعایت اصول اخلاقی و حرفه‌ای، شفافیت و دقت در ارائه اطلاعات مالی و غیرمالی، به دنبال ایجاد عدالت اجتماعی هستند و حساب‌برسان به تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فعالیت‌های سازمان‌ها توجه دارند و در کاهش نابرابری‌ها و ارتقای عدالت اجتماعی نقش دارند.

جدول ۳. شناسایی مفاهیم و کدهای تجربی نقش اجتماعی حساب‌برسان طبق نظریه تفسیرگرایی

ردیف	مفاهیم و کدهای تجربی	منبع
۱	تعهدات روش‌شناختی حساب‌برسان	مصاحبه با خبره ۲، ۶، ۹، ۱۲
۲	رعایت اصول و استانداردهای حرفه‌ای	مصاحبه با خبره ۱ تا ۱۷
۳	تقویت حاکمیت شرکتی	مصاحبه با خبره ۱ تا ۱۷
۴	تقویت پاسخگویی	مصاحبه با خبره ۱ تا ۱۷
۵	افزایش دانش و تخصص در زمینه مسائل اجتماعی	مصاحبه با خبره ۲، ۶، ۹، ۱۱، ۱۲
۶	گزارش حساب‌برسی	مصاحبه با خبره ۱ تا ۱۷
۷	نظارت اجتماعی	مصاحبه با خبره ۳، ۵، ۶
۸	شفافیت و دقت در گزارش‌های حساب‌برسی	مصاحبه با خبره ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۵، ۱۷

جدول ۴. شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مسئولیت اجتماعی حساب‌برسان طبق نظریه تفسیرگرایی

عنوان	کدهای اصلی	مؤلفه‌ها	کدهای فرعی	شاخص‌ها
شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مسئولیت اجتماعی حساب‌برسان طبق نظریه تفسیرگرایی	A	مسئولیت و عدالت اجتماعی	A1	تمرکز حساب‌برسان بر عدالت اجتماعی و کاهش نابرابری‌ها
			A2	حساب‌برسان با رعایت اصول اخلاقی و شفافیت در ارائه اطلاعات مالی و غیرمالی، به دنبال ایجاد عدالت در جامعه باشند
			A3	توجه به تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فعالیت‌های سازمان‌ها
			B1	گزارشگری دقیق، به موقع و شفاف
	B	گزارشگری و کیفیت حساب‌رسی	B2	حساب‌برسان با ارائه گزارش‌های پایدار که شامل ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است، اطلاعات باکیفیت و قابل اتکایی را در اختیار ذی‌نفعان قرار دهند
			B3	افزایش اعتماد و اعتبار گزارش‌های حساب‌رسی
			B4	توانایی قضاوت حرفه‌ای حساب‌برسان در شرایط پیچیده و مبهم
	C	قضاوت و تصمیم‌گیری	C1	حساب‌برسان بر اساس اصول اخلاقی به منافع عمومی تصمیم‌گیری و اظهارنظر کنند
			C2	تأثیر تصمیم‌ها و اظهارنظر حساب‌برسان بر عملکرد سازمان‌ها
			C3	تأثیر تصمیم‌ها و اظهارنظر حساب‌برسان بر جامعه
			C4	حساب‌برسان بر اساس تعهد به منافع عمومی، تصمیم‌گیری و اظهارنظر می‌کنند
	D	هویت و جایگاه اجتماعی	D1	درک هویت اجتماعی حساب‌برسان و تعهد آنها به ارزش‌های حرفه‌ای، نقش مهمی در تعاملات آنها با جامعه و ذی‌نفعان دارد
			D2	حساب‌برسان به عنوان نمایندگان عدالت و شفافیت شناخته می‌شوند و این هویت اجتماعی بر تعاملات آنها تأثیرگذار است

درک روابط اجتماعی و تأثیر حساب‌بران بر رفتار افراد و سازمان‌ها	D3		
تأثیر هویت اجتماعی حساب‌بران بر تعاملات با ذی‌نفعان و جامعه	D4		
حساب‌بران در نظارت اجتماعی و تقویت حاکمیت شرکتی نقش مهمی ایفا می‌کنند	E1		
حساب‌بران با انجام حسابرسی‌های لازم، شفافیت در گزارش‌دهی را بهبود می‌بخشند	E2		
نظارت بر عملکرد سازمان‌ها، از انحراف آنها از هنجارهای اجتماعی جلوگیری می‌کنند	E3	نظارت و پاسخگویی	E
حساب‌بران با انجام حسابرسی‌های لازم، فرایندهای پاسخگویی را بهبود می‌بخشند	E4		
رعایت اصول و استانداردهای حرفه‌ای حسابرسی	F1		
تقویت حاکمیت شرکتی و پاسخگویی	F2	تعهدات روش‌شناختی	F
افزایش دانش و تخصص در زمینه مسائل اجتماعی	F3		
بهبود فرایندهای کارکردی حسابرسی	F4		

در مرحله چهارم، رتبه‌بندی مؤلفه‌های نقش مسئولیت اجتماعی حساب‌بران مبتنی بر نظریه تفسیرگرایی انجام شد. بر اساس نتایج آزمون فریدمن که در جدول ۵ نشان داده شده است به ترتیب رتبه‌بندی مؤلفه‌های نقش مسئولیت اجتماعی حساب‌بران عبارت است از: ۱- مؤلفه مسئولیت و عدالت اجتماعی در رتبه اول، ۲- مؤلفه هویت و جایگاه اجتماعی در رتبه دوم، ۳- مؤلفه نظارت و پاسخگویی در رتبه سوم، ۴- مؤلفه تعهدات روش‌شناختی در رتبه چهارم، ۵- مؤلفه گزارش‌گری و کیفیت حسابرسی در رتبه پنجم و ۶- مؤلفه قضاوت و تصمیم‌گیری در رتبه ششم طبق نظر خبرگان قرار گرفت.

جدول ۵. نتایج آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی مؤلفه‌های نقش مسئولیت اجتماعی حساب‌بران مبتنی بر نظریه تفسیرگرایی

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد	آماره آزمون	رتبه
۱	مسئولیت و عدالت اجتماعی	۱۷	۴/۵۶	۱
۲	گزارش‌گری و کیفیت حسابرسی	۱۷	۴/۰۹	۵
۳	قضاوت و تصمیم‌گیری	۱۷	۴/۰۵	۶
۴	هویت و جایگاه اجتماعی	۱۷	۴/۴۹	۲
۵	نظارت و پاسخگویی	۱۷	۴/۳۸	۳
۶	تعهدات روش‌شناختی	۱۷	۴/۲۳	۴

۳-۳. اعتبار سنجی مؤلفه‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی

در نهایت برای سنجش اعتبار مؤلفه‌های نقش اجتماعی حساب‌بران بر اساس نظریه تفسیرگرایی لازم بود مؤلفه‌های تدوین شده در قالب پرسشنامه محقق‌ساخته بین نمونه آماری توزیع شود. در این پژوهش، روایی پرسش‌نامه با مشورت متخصصان و استادان حوزه موردنظر تأیید شده است. برای ارزیابی پایایی پرسش‌نامه، از ضریب آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج‌شده استفاده شد که روشی شناخته‌شده برای سنجش سازگاری درونی گزینه‌های تحقیق است. این ضریب به‌ویژه در پرسش‌نامه‌هایی با طیف لیکرت و پاسخ‌های چندگزینه‌ای کاربرد دارد. نتایج نشان داد آلفای کرونباخ برابر با ۸۵ درصد است و نتایج آزمون پایایی ترکیبی حاکی از پایایی بالای سؤال‌های پرسش‌نامه است. این عدد بالاتر از حد مطلوب ۷۰ درصد، همچنین مقدار واریانس استخراج‌شده در بیشتر مفاهیم از آستانه ۵۰ درصد عبور کرده که نشان‌دهنده روایی همگرایی قابل‌قبول آنها است. بررسی توزیع داده‌ها نیز نشان داد الگوی نرمال را دنبال می‌کند، زیرا سطح معنی‌داری بیشتر از ۵ درصد است. نتایج آزمون‌های آماری در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج‌شده

ردیف	سؤال‌های پژوهش	مقدار آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	واریانس استخراج‌شده	سطح معنی‌داری
۱	مسئولیت و عدالت اجتماعی	۰/۹۴	۰/۹۴	۰/۶۱۴	۰/۵۴۱
۲	گزارشگری و کیفیت حسابرسی	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۵۳۴	۰/۴۳۷
۳	قضاوت و تصمیم‌گیری	۰/۸۳	۰/۹۱	۰/۶۲۱	۰/۳۱۹
۴	هویت و جایگاه اجتماعی	۰/۸۴	۰/۸۹	۰/۷۵۱	۰/۰۹۷
۵	نظارت و پاسخگویی	۰/۷۵	۰/۸۸	۰/۵۴۹	۰/۲۷۴
۶	تعهدات روش‌شناختی	۰/۷۹	۰/۸۴	۰/۵۳۶	۰/۴۳۹
	جمع	۰/۸۵	-	-	-

برای ارزیابی مدل‌های تحلیل عاملی تأییدی چند شاخص برازندگی وجود دارد که موارد استفاده‌شده در این تحقیق عبارت‌اند از: شاخص ریشه میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد‌شده، شاخص نیکویی برازش و شاخص نیکویی برازش تعدیل‌شده. شاخص‌های برازندگی که در جدول ۷ نشان داده شده‌اند، به‌منظور بررسی برازندگی مدل موردنظر با داده‌ها به کار می‌رود. شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب برای مدل‌های خوب برابر با ۰/۰۵ یا کمتر است. مدل‌هایی که این شاخص آنها ۰/۱ یا بیشتر باشد برازش ضعیفی دارند. برای این شاخص می‌توان فاصله اعتماد محاسبه کرد. ایده‌آل آن است که حد پایین فاصله اعتماد خیلی نزدیک به صفر باشد و حد بالایی آن خیلی بزرگ نباشد. همان‌طور که مشاهده می‌شود ریشه میانگین مربعات خطای برآوردی این مدل ۰/۰۴۸ است که می‌توان گفت در وضعیت مناسبی قرار دارد. شاخص نیکویی برازش معیار، مربوط به برازش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است: سه مقدار ۰/۰۱ کم، مقدار ۰/۲۵ متوسط، مقدار بالای ۰/۳۶ میزان قوی در نظر گرفته می‌شود. شاخص برازش تطبیقی به یک نزدیک‌تر باشد مدل با داده‌ها برازش بهتری دارد. در مدل این شاخص به‌ترتیب برابرند با ۰/۳۷ و ۰/۹۱ که نشان‌دهنده برازش خوب مدل است.

جدول ۷. شاخص‌های برازندگی تحلیل عاملی تأییدی

مقدار	شاخص
۰/۰۴۸	شاخص ریشه میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد‌شده ^۱ (SRMR)
۰/۳۷	شاخص نیکویی برازش ^۲ (GOF)
۰/۹۱	شاخص برازش تطبیقی ^۳ (CFI)

1. Standardized Root Mean Square Residual

2. Good of Fit

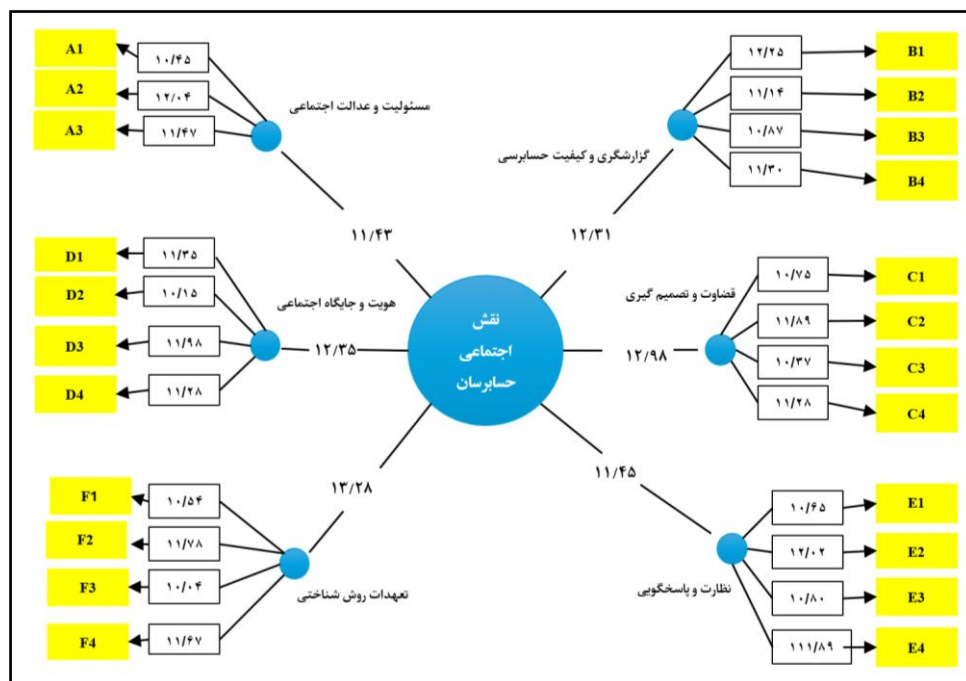
3. Comparative Fit Index

همچنین در جدول ۸ نتایج معادلات ساختاری بر اساس ضرایب معناداری و ضرایب استاندارد شده سؤال‌های پرسش‌نامه پژوهش ارائه شده است. برای تفسیر نتایج معادلات ساختاری بر اساس ضرایب استاندارد شده و ضرایب معناداری، می‌توان به تفکیک هر یک از مؤلفه‌های مؤثر بر نقش اجتماعی حساب‌برسان به صورت زیر پرداخت:

- (۱) مسئولیت و عدالت اجتماعی: ضریب استاندارد شده برابر با ۰/۱۸ و آماره تی ۱۱/۴۳ نشان‌دهنده آن است که مؤلفه مسئولیت و عدالت اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر نقش اجتماعی حساب‌برسان دارد (سطح معنی‌داری، ۰/۰۰).
- (۲) گزارشگری و کیفیت حسابرسی: ضریب استاندارد شده برابر با ۰/۱۱ و آماره تی ۱۲/۳۱ نشان‌دهنده آن است که مؤلفه گزارشگری و کیفیت حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر نقش اجتماعی حساب‌برسان دارد (سطح معنی‌داری، ۰/۰۰).
- (۳) قضاوت و تصمیم‌گیری: ضریب استاندارد شده برابر با ۰/۱۱ و آماره تی ۱۲/۹۸ نشان‌دهنده آن است که مؤلفه قضاوت و تصمیم‌گیری تأثیر مثبت و معناداری بر نقش اجتماعی حساب‌برسان دارد (سطح معنی‌داری، ۰/۰۰).
- (۴) هویت و جایگاه اجتماعی: ضریب استاندارد شده برابر با ۰/۱۳ و آماره تی ۱۲/۳۵ نشان‌دهنده آن است که مؤلفه هویت و جایگاه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر نقش اجتماعی حساب‌برسان دارد (سطح معنی‌داری، ۰/۰۰).
- (۵) نظارت و پاسخگویی: ضریب استاندارد شده برابر با ۰/۱۲ و آماره تی ۱۱/۴۵ نشان‌دهنده آن است که مؤلفه نظارت و پاسخگویی تأثیر مثبت و معناداری بر نقش اجتماعی حساب‌برسان دارد (سطح معنی‌داری، ۰/۰۰).
- (۶) تعهدات روش‌شناختی: ضریب استاندارد شده برابر با ۰/۲۱ و آماره تی ۱۳/۲۸ نشان‌دهنده آن است که مؤلفه تعهدات روش‌شناختی تأثیر مثبت و معناداری بر نقش اجتماعی حساب‌برسان دارد (سطح معنی‌داری، ۰/۰۰).

جدول ۸. نتایج معادلات ساختاری بر اساس ضرایب معناداری و ضرایب استاندارد شده

سؤال‌های پژوهش	ضرایب استاندارد شده	انحراف معیار	آماره تی	سطح معنی‌داری
مسئولیت و عدالت اجتماعی - < نقش اجتماعی حساب‌برسان	۰/۱۸۴	۰/۵۲۵	۱۱/۴۳	۰/۰۰۰
گزارشگری و کیفیت حسابرسی - < نقش اجتماعی حساب‌برسان	۰/۱۱۶	۰/۶۶۴	۱۲/۳۱	۰/۰۰۰
قضاوت و تصمیم‌گیری - < نقش اجتماعی حساب‌برسان	۰/۱۱۹	۰/۵۳۴	۱۲/۹۸	۰/۰۰۰
هویت و جایگاه اجتماعی - < نقش اجتماعی حساب‌برسان	۰/۱۳۱	۰/۶۳۲	۱۲/۳۵	۰/۰۰۰
نظارت و پاسخگویی - < نقش اجتماعی حساب‌برسان	۰/۱۲۹	۰/۵۹۱	۱۱/۴۵	۰/۰۰۰
تعهدات روش‌شناختی - < نقش اجتماعی حساب‌برسان	۰/۲۱۷	۰/۵۳۷	۱۳/۲۸	۰/۰۰۰

شکل ۱. اعتبار سنجی مؤلفه‌های نقش اجتماعی حسابرسان بر اساس ضرایب استاندارد

۴. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش مسئولیت اجتماعی حسابرسان مبتنی بر نظریه تفسیرگرایی انجام شد. بر اساس نتایج پژوهش، حسابرسان با بررسی و تأیید صورت‌های مالی، اطمینان می‌یابند که اطلاعات مالی شرکت‌ها دقیق و شفاف است. این موضوع به حفاظت از منافع سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و عموم مردم کمک می‌کند، به‌ویژه در مورد کسب‌وکارهای اجتماعی که ممکن است منابع عمومی را دریافت کنند. حسابرسان متعهد به رعایت استانداردهای اخلاقی بالا هستند. آنها می‌توانند با شناسایی و گزارش تخلفات احتمالی، مانند تقلب، سوءمدیریت یا عدم رعایت مقررات، به ترویج رفتار اخلاقی در کسب‌وکارها کمک کنند. این امر به‌ویژه در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها مهم است، جایی که حسابرسان می‌توانند اطمینان حاصل کنند که شرکت‌ها به تعهدات خود در قبال جامعه عمل می‌کنند. گزارش‌های حسابرسی معتبر، اعتماد و اطمینان را در میان ذی‌نفعان ایجاد می‌کند. در مورد کسب‌وکارهای اجتماعی، حسابرسان می‌توانند به اهداکنندگان، ذی‌نفعان و جامعه اطمینان دهند که منابع به‌درستی مدیریت می‌شوند و تأثیرات موردنظر حاصل می‌شود. این امر می‌تواند به جلب حمایت بیشتر و تضمین پایداری کسب‌وکار اجتماعی کمک کند. حسابرسان می‌توانند فراتر از بررسی‌های مالی سنتی بروند و تأثیرات اجتماعی و محیطی فعالیت‌های تجاری را ارزیابی کنند. این امر شامل تحلیل اینکه آیا کسب‌وکارها به اهداف اجتماعی خود دست می‌یابند، همچنین ارزیابی ریسک‌ها و فرصت‌های مرتبط با مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌شود. حسابرسان، با ارائه خدمات حسابرسی و مشاوره می‌توانند به کسب‌وکارهای اجتماعی و شرکت‌هایی که به مسئولیت اجتماعی متعهد هستند، کمک کنند تا اهداف خود را محقق کنند، شفافیت را افزایش دهند و اعتماد ذی‌نفعان را جلب کنند. نقش آنها در تضمین صداقت و مسئولیت‌پذیری در دنیای تجارت، به‌ویژه در زمینه‌های مرتبط با رفاه جامعه حیاتی است. حسابرسان نقش بسیار مهمی در جامعه ایفا می‌کنند که فراتر از بررسی و تأیید صورت‌های مالی سازمان‌ها است. پژوهش‌ها نشان داده است حسابرسان با ایفای نقش‌های مختلف در راستای مسئولیت اجتماعی و حاکمیت شرکتی، می‌توانند به ایجاد شفافیت، عدالت اجتماعی و توسعه پایدار کمک کنند. حسابرسان با رعایت اصول اخلاقی و شفافیت در ارائه اطلاعات مالی و غیرمالی، عدالت اجتماعی را سرلوحه کار خود قرار داده و در کاهش نابرابری‌ها نقش دارند. آنها به تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فعالیت‌های سازمان‌ها توجه دارند و با رعایت استانداردهای اخلاقی، به دنبال ایجاد تعادل و عدالت در جامعه هستند، همچنین حسابرسان با ارائه گزارش‌های دقیق، به‌موقع و شفاف، به‌ویژه گزارش‌های پایدار، اطلاعات باکیفیت و قابل اتکایی را در اختیار ذی‌نفعان قرار می‌دهند. این گزارش‌ها سبب افزایش اعتماد و اعتبار گزارش‌های

مالی در جامعه شده و توانایی قضاوت حرفه‌ای حسابرسان در شرایط پیچیده را تقویت می‌کند. حسابرسان بر اساس اصول اخلاقی و تعهد به منافع عمومی، تصمیم‌گیری و اظهارنظر می‌کنند. آنها تأثیر تصمیم‌ها و اظهارنظرهای خود بر عملکرد سازمان‌ها و جامعه را در نظر می‌گیرند و مسئولیت‌پذیری خود را نشان می‌دهند. هویت اجتماعی حسابرسان به‌عنوان نمایندگان عدالت و شفافیت شناخته می‌شود و این هویت بر تعاملات آنها با جامعه و ذی‌نفعان تأثیرگذار است. درک روابط اجتماعی و تأثیر حسابرسان بر رفتار افراد و سازمان‌ها، نشان‌دهنده اهمیت نقش آنها در جامعه است. درمجموع مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با آنها، چارچوبی جامع برای درک و ارزیابی نقش اجتماعی حسابرسان ارائه می‌دهد. حسابرسان با ایفای نقش‌های یادشده، پل ارتباطی بین سازمان‌ها و ذی‌نفعان هستند و به ایجاد یک محیط تجاری سالم و جامعه‌ای پایدار کمک می‌کنند. این پژوهش، اهمیت یکپارچه‌سازی مسئولیت‌های اجتماعی در حرفه حسابرسی را نشان داده و راهنمایی‌های ارزشمندی را برای تقویت حاکمیت شرکتی و ارتقای عدالت اجتماعی ارائه می‌کند. نتایج پژوهش با مطالعات حساس یگانه، ۲۰۰۹؛ جوانمرد و همکاران، ۲۰۲۵؛ حیدری، ۲۰۲۵؛ احمدی و پورزمانی، ۲۰۲۵؛ اسدیان اوغانی و همکاران، ۲۰۲۳؛ پاور، ۱۹۹۵؛ فلینت، ۱۹۸۸؛ سرلک و همکاران، ۲۰۲۳ هم‌راستا است.

نظریه تفسیرگرایی در حسابداری، رویکردی است که بر اهمیت درک کنش‌های اجتماعی و تعاملات انسانی در زمینه حسابداری و حسابرسی تمرکز دارد. این نظریه بر تعاملات میان افراد و گروه‌های مختلف تأکید می‌ورزد. حسابرسان به‌عنوان ناظران بین مدیران و ذی‌نفعان عمل می‌کنند. حسابرسان نه تنها نظارت را انجام می‌دهند، بلکه می‌توانند بر رفتار و تصمیم‌گیری‌های شرکت‌ها تأثیرگذار باشند. گزارش‌های آنها می‌تواند به تغییر در رویه‌های حسابداری، بهبود شفافیت و حتی تغییر در استراتژی‌های تجاری منجر شود.

بر اساس نتایج پژوهش، پیشنهادهای کاربردی زیر به سازمان حسابرسی ارائه می‌شود:

- (۱) آموزش حسابرسان در مورد مسائل اجتماعی، زیست‌محیطی و اهمیت عدالت اجتماعی؛
 - (۲) ترویج فرهنگ مسئولیت‌پذیری اجتماعی و تشویق حسابرسان به بررسی تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فعالیت‌های سازمان‌ها در گزارش‌های خود؛
 - (۳) تقویت هویت اجتماعی حسابرسان به‌عنوان نمایندگان عدالت و شفافیت و جلب اعتماد عمومی؛
 - (۴) آموزش درک روابط اجتماعی و تأثیر آن بر رفتار سازمان‌ها برای بهبود تعاملات با ذی‌نفعان؛
 - (۵) بهبود فرایندهای نظارتی با انجام حسابرسی‌های منظم و دقیق، به‌ویژه در حوزه مسائل اجتماعی و زیست‌محیطی؛
 - (۶) نظارت بر عملکرد سازمان‌ها و جلوگیری از انحراف آنها از هنجارهای اجتماعی؛
 - (۷) تأکید بر رعایت اصول و استانداردهای حرفه‌ای حسابرسی و آموزش مداوم حسابرسان در مورد آخرین تحولات و بهترین شیوه‌ها؛
 - (۸) افزایش دانش و تخصص حسابرسان در زمینه مسائل اجتماعی، زیست‌محیطی و حاکمیت شرکت؛
 - (۹) تشویق حسابرسان به ارائه گزارش‌های دقیق، به‌موقع و شفاف، با تأکید بر گزارشگری پایدار برای تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر ذی‌نفعان؛
 - (۱۰) آموزش حسابرسان در زمینه قضاوت حرفه‌ای و اخلاقی در شرایط پیچیده و چالش‌برانگیز؛
 - (۱۱) تأکید بر تصمیم‌گیری بر اساس منافع عمومی جامعه.
- همچنین، پیشنهادهای کاربردی زیر به سازمان‌هایی که حسابرسی می‌شوند، ارائه می‌شود:
- (۱) همکاری با حسابرسان برای بهبود پاسخگویی و شفافیت سازمان در برابر ذی‌نفعان؛
 - (۲) ارائه اطلاعات مالی و غیرمالی شفاف و دقیق به حسابرسان برای بهبود گزارشگری پایدار؛
 - (۳) تقویت نقش نظارتی حسابرسان بر عملکرد سازمان برای اطمینان از رعایت هنجارهای اجتماعی و اخلاقی؛
 - (۴) ایجاد و ترویج فرهنگ سازمانی مبتنی بر اخلاق حرفه‌ای و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در همه سطوح سازمان.

پیشنهادهای کاربردی ذکرشده به سازمان حسابرسی و سازمان‌ها کمک می‌کند نقش اجتماعی حساب‌برسان را تقویت کند و به بهبود حاکمیت شرکتی، افزایش شفافیت و ارتقای عدالت اجتماعی منجر شود. یکی از محدودیت‌های انجام پژوهش، هماهنگی با خبرگان و زمان انجام پژوهش به دلیل مشغله کاری در بخش کیفی بود.

References

- Ahmadi, Z., & Pourzamani, Z. (2025). The role of multiple intelligences on auditor's judgment and decision-making. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 14(56), 193-206. (in Persian) https://www.jmaak.ir/article_23710.html?lang=fa
- Agerfalk, P., Bannan, L., & Fitzgerald, B. (2006). Action in language, organisations and information systems. *Operational Research Society*.
- Ashurov, S., Hassan Musse, O. S., & Abdelhak, T. (2024). Evaluating corporate social responsibility in achieving sustainable development and social welfare. *BRICS Journal of Economics*, 5(2), 77-102. <https://doi.org/10.3897/brics-econ.5.e121429>
- Asadiyan Owghani, A., & Karimi Shalghooni, M. (2023). Analysis of the role of emotional intelligence, social intelligence and social responsibility of auditors on the audit report readability. *AAPC*, 8(15), 297-337. (in Persian) <http://aapc.khu.ac.ir/article-1-1176-fa.html>
- Babajani, J., Delavar, A., Barzideh, F., & Sedighi, A. (2022). Identification of components effective on auditing professions' social status in Iran: A social identity theory perspective. *AAPC*, 7(13), 1-35. (in Persian) <http://aapc.khu.ac.ir/article-1-1090-fa.html>
- Dash, T., & Sahoo, C. K. (2025). Indian mining industry: Exploring the significance of social audit in fostering sustainable corporate social responsibility. *Social Responsibility Journal*, 21(3), 640-666. <https://doi.org/10.1108/SRJ-01-2024-0020>
- Flint, D. (1988). *Philosophy and principles of auditing: An introduction*. Macmillan, London.
- Goldkuhl, G., & Cronholm, S. (2010). Adding theoretical grounding to grounded theory: Toward multi-grounded theory. *International Journal of Qualitative Methods*, 9(2), 187-205. <https://doi.org/10.1177/160940691000900205>
- Hariri, N. (2006). *Principles and methods of qualitative research*. Tehran: Islamic Azad University, Research Sciences Branch. (in Persian) <https://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/912432>
- Hasas Yeganeh, Y. (2009). *Philosophy of auditing*. Scientific and Cultural Publications, Tehran, Iran. (in Persian)
- Heidari, A. (2025). Exploratory factor analysis of challenges and opportunities of sustainability reporting in Iran. *Financial Accounting Knowledge*, 12(1), 103-130. (in Persian) https://jfak.journals.ikiu.ac.ir/article_3755.html
- Hosseini Gholi Nejad, M. H., Nikoomaram, H., & Banimahd, B. (2021). Explaining the role of information in management auditing and the process of developing a strategy based on the structure of actors' networks. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 10(40), 355-369. (in Persian) https://www.jmaak.ir/article_18283.html
- Javanmard, F., Rahnamay Roodposhti, F., Shahverdiani, S., & Kordlouie, H. (2025). Investigating the effect of social justice dimensions on the quality of whistleblowing. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 15(58), 37-55. (in Persian) <https://doi.org/10.22034/jmaak.2025.23856>
- Kelly, R. F., Montilus, J., Datwyler, M. M., & Robinson, V. (1984). Social audit teams: Accountants and sociologists working together. *Journal of Applied Sociology*, 13-29. <https://www.jstor.org/stable/43481262>
- Lehman, G. (1999). Disclosing new worlds: A role for social and environmental accounting and auditing. *Accounting, Organizations and Society*, 24(3), 217-241. [https://doi.org/10.1016/S0361-3682\(98\)00044-0](https://doi.org/10.1016/S0361-3682(98)00044-0)
- Madahi, Z., Gholami Jamkarani, R., Zanjeerdar, M., & Khairy, H. (2023). Sociological analysis of accounting theories. *Financial Accounting and Auditing Research*, 15(58), 209-236. (in Persian) <https://doi.org/10.30495/faar.2023.702112>
- Momeny, S., & Poorzamani, Z. (2024). The role of different dimensions of intellectual capital theory in explaining auditors' attitude towards fulfilling social responsibility. *Journal of Accounting and Social Interests*, 13(4), 25-62. (in Persian) <https://doi.org/10.22051/jaasci.2023.40989.1741>
- Power, M. (1995). Auditing, expertise and the sociology of technique. *Critical Perspectives on Accounting*, 6(4), 317-339. <https://doi.org/10.1006/cpac.1995.1029>
- Sarlak, N., Zare Behnmiri, M. J., Ramshe, M., & Mirzaee, B. (2023). Investigating the relationship between corporate social responsibility reporting and corporate performance: Meta-analysis. *AAPC*, 8(15), 211-247. (in Persian) <http://aapc.khu.ac.ir/article-1-1167-fa.html>

- Sedighi, A., & Rabani, T. (2024). Scenarios for the future of the social status of the accounting profession in Iran. *AAPC*, 9(17), 321-361. (in Persian) <http://aapc.khu.ac.ir/article-1-1240-fa.html>
- Sedighi, A., Babajani, J., Delavar, A., & Barzideh, F. (2023). Presenting a model for measurement of auditing professions' social status in Iran: A systematic review. *Financial Accounting Knowledge*, 10(1), 1-32. (in Persian) <https://doi.org/10.30479/jfak.2023.17979.3055>
- Scott, K. W., & Howell, D. (2008). Clarifying analysis and interpretation in grounded theory: Using a conditional relationship guide and reflective coding matrix. *International Journal of Qualitative Methods*, 7(2), 1-15. <https://doi.org/10.1177/160940690800700201>
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques* (2nd ed.). Sage Publications, Inc.
- Weber, M. (2017). *Methodology of social sciences*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315124445>
- Zalaghi, H., & Naderi, M. (2025). The role of social responsibility of auditing firms in auditor's reputation. *Financial Accounting Knowledge*, 12(3), 78-97. (in Persian) <https://doi.org/10.30479/jfak.2025.21428.3265>